

ŠVEICARIJOS LIETUVIŲ ŽINIOS

Neperiodinis leidinys Nr. 22 (29).
1951-1953 metais išleisti 7 numeriai. Laikraštis vėl pradėtas leisti 2001 metais.

2013 metų gegužė

Pavasariniai žiedai žada gausų renginių derlių mūsų bendruomenei – tai Teatro bei Poezijos pavasarius, Europos lietuvių krepšinio turnyrą, dalyvavimą Pasaulio lietuvių sporto žaidynėse bei Užsienio lietuvių koncerte, muzikinę popietę ŽIKAMU, Joninių šventę. Dalyvaukite!

TURINYS

ŠVENTĖS		IŠ BENDRUOMENĖS GYVENIMO		IŠ ISTORIJOS PUSLAPIŲ	
Vasario 16-oji Ciuriche	1	RATO naujienos	8	2013- Dariaus ir Girėno metai	11
		Susitikimas su rašytoju Žilinsku	9	Knyga apie Narutavičių	15
PROJEKTAI					
Teatro pavasaris	4	ŠVEICARIJA IR LIETUVA: SĄSAJOS		LITERATŪROS KAMPELIS	
IŠ BENDRUOMENĖS GYVENIMO		Kalėdinės labdaros akcija	10	Birutės Mar kūryba	16
Svečias PADRANDUKE	7	Labdara Lietuvai	11	Skaitytojų kūryba	17

Vasario 16-osios šventė Šveicarijos Lietuvių Bendruomenėje

JŪRATĖ
CASPERSEN

Kiekvieną kartą rašant apie mūsų bendruomenės Vasario 16-osios šventę, gaunasi panašus tekstas, šventė praeina pagal panašų scenarijų, renkasi beveik tie patys žmonės, valgom tas pačias mišraines, ir mus aplanko beveik tie patys svečiai. Kas tai? Tradicija, ar jau „užstrigusi plokštelė“, kurią reiktų pakeisti? Gal ir viena, ir kita.

Be abejonės, tai – ilgametė tradicija. Tradicija, kuri tęsiasi nuo pat ŠLB įsikūrimo 1950 metais. Bendruomenės istorijoje nebuvo metų, kad ši lietuviui reikšmingiausia data nebūtų paminėta Šveicarijoje. Ji buvo švenčiama skirtinguose miestuose, ne retai net dviejuose – Berne ir Ciuriche. Vasario 16-osios, Nepriklausomybės dienos minėjimas tapdavo visos šventės ašis, bet jos metu vykdavo ir visuotiniai bendruomenės narių susirinkimai, būdavo aukojamos Šv. Mišios, skaitomos paskaitos bei paruošiama meninė programa. Meninėje programoje dažnai šokdavo tautinių šokių grupė „Viltis“, kurioje beveik nebuvo lietuvių, tik šveicarai. Būtina paminėti, kad per sovietmetį čia gyveno ir šias šventes šventė tik apie pusšimtis lietuvių. Tai buvo stebėtino pasiryžimo žmonės, kurių keletą dar ir šiandien turime savo bendruomenėje.

Per Nepriklausomybės dienos šventę reikėdavo atlikti ir kitus darbus, nes dažnai susirinkimas ir buvo vienintelis metuose. Jo metu būdavo renkamas bendruomenės nario mokestis, aukos įvairiems reikalams, kaip Vasario 16-osios gimnazijai Vokietijoje, perkamos lietuviškos knygos („Lietuvių Enciklopedijos“) Šveicarijos bibliotekoms, užsakomi periodiniai leidiniai, ruošiamos rezoliucijos įvairioms tarptautinėms

organizacijoms dėl Pabaltijo kraštų aneksijos ir inkorporacijos į Sovietų Sąjungą nepripažinimo.

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, Šveicarijos lietuviai vėl naujai sujudo. Reikėjo padėti jai sugrįžti į politinį pasaulio žemėlapi ir atsistoti ant kojų. Šveicarijoje yra daugelio tarptautinių organizacijų būstinės, todėl buvo aktyviai tarpininkaujama Lietuvai į jas įstojant ar atnaujinant prieš karą turėtą narystę. Buvo priimami atkurtos valstybės aukšti valdininkai, vedžiojami į priėmimus, atveriamos durys pas Šveicarijos aukščiausią valdžią, jiems vertėjaujama. Taip pat, buvo rūpinamasi įvairiausia labdara ir pagalba Lietuvai. Atlikus pagrindinius svarbius Lietuvos nepriklausomybės atstatymo darbus, karo pabėgėlių karta jautė atlikusi savo pareigą ir priedermę, ir per 1999m. Vasario 16-osios šventę perdavė vadovavimą ŠLB *trečiabangiams*. Perdavė vadžias, bet neapleido, visad jautėme mūsų senjorų, ŠLB kūrėjų paramą ir palaikymą. Net šių metų Vasario 16-osios šventėje galėjome pasveikinti dvi mūsų bendruomenės pirmtakes – p. Angelę Gageckienę ir dr. Joaną Pečiulionytę – kurios nuo pat bendruomenės įsikūrimo buvo ir išliko pasiaukojimo tėvynei, ištikimybės savo bendruomenei sektiniais pavyzdžiais.

Kai aš pradėjau lankyti Vasario 16-osios šventes (apie 1996m.) – jos vyko Berne, kartą Olteno geležinkelio stoties pastate, nuo kokių 1999m. mūsų pagrindinė šventė buvo organizuojama tik Ciuriche. Iš pradžių rinkomės restorane, tada keletą metų Ciuricho Grossmünster'io Helferei salėje, kol 2005m. ŠLB senjorės Angelės Gegeckienės rūpesčiu atradome namus Marijos Lourdes katalikų bažnyčios žemutinėje salėje, kurioje renkamės iki šiol. Kadangi Marijos Lourdes bažnyčioje yra aukojamos vienintelės per metus lietuviškos Šv. Mišios, ši bažnyčia tapo lietuvių parapija Šveicarijoje.

Iki šiol bandėme išlaikyti tradicinį Vasario 16-osios šventės scenarijų – Šv. Mišios, visuotinis ŠLB narių susirinkimas, vaišės, Vasario 16-osios, Lietuvos Valstybės atkūrimo dienos minėjimas, meninė programa ir dar po pertraukos – liaudies šokių vakaronė.

Ir šiomet į šventę, kuri vyko vasario 23 d., suvažiavo lietuviai iš įvairiausių Šveicarijos kampelių. Nors gripo epidemija gerokai ir praretino gretas, mūsų buvo virš 100. Pradėjome visuotiniu metiniu ŠLB narių susirinkimu, išklusėme ŠLB valdybos ataskaitos, pasitvirtinome veiklos planus 2013–siems, mažomis dovanėlėmis padėkojome iš valdybos atsistatydinusiai Mildai Matulaitytei–Feldhausen ir iš „Šveicarijos lietuvių žinios“ redkolegijos – Vilijai Bischoff Handschin.

Kaip kasmet, prieš Vasario 16-osios minėjimą, Šveicarijos lietuviai dalyvavo Šv. Mišiose už Lietuvą ir lietuvius, kurias atnašavo senas mūsų bendruomenės bičiulis, svečias iš Romos, Popiežiškosios lietuvių Šv. Kazimiero kolegijos rektorius prelatas Petras Šiurys.

Po Šv. Mišių, mūsų šauniosios bendruomenės šeimininkės pakvietė prie gausiai paruošto vaišių stalo. Ir šis darbas nedideliame pastoviam šeimininkų būreliui yra tapęs tradicine pareiga šiai šventei. Jų geranoriškumą šiais metais paskatinome mažomis dovanėlėmis iš Lietuvos – užrašų knygėlėmis su M.K. Čiurlionio paveikslėlių viršeliais ir Lietuvos žemėlapiu kontūro šokolado plytelėmis. Norime ypač padėkoti lietuvaityms, kurios ne tik pagamino maistą, bet ir paaukojo šventei produktus. Tai – Irena Gügi, Milda Matulaitytė Feldhausen, Vilma Kinčiūtė Kern ir Irena Žuklienė. Kadangi desertų stalui kiekvienas dalyvis atsinešė savo saldumynų, buvo paskelbtas gražiausio ir gardžiausio deserto konkursas. Jį laimėjo Aušros Šivickienės tortas, papuoštas tautinėmis spalvomis.

Vasario 16-os šventės šeimininkės ir pagalbinkės

Garbės konsulas dr. Graziano Pedroja

Gražiausią tortą pagamino
Aušra Šivickienė

Šių metų bendruomenės svečiai - roko grupė „Karma“.

Redaktorės žodis

Vyr. redaktorė
VIRGINIJA
SIDERKEVIČIŪTĖ

Dažnai būna taip, kad pavasari, kai iš žiemos miego bunda gamta, nutinka daug netikėtų, gražių dalykų. Ir nors pavasaris šiemet neskubėjo ateiti nei į Šveicariją, nei į Lietuvą, Šveicarijos lietuvių bendruomenė jį kvietėsi renginiais su pavasariškais pavadinimais: kovo mėnesį pirmą kartą Ciuriche ir Ženevoje buvo surengti *Teatro pavasario* spektakliai, dalyvaujant puikiai aktoarei, režisierai, choreografei bei poetei Birutei Mar ir jai talkininkaujančiam kompozitoriui Antanui Kučinskui.

Šiame numeryje rasite pamąstymus apie nuo bendruomenės susikūrimo besitęsiančią tradiciją švęsti Vasario 16-osios šventę ir ar, keičiantis laikams bei jaunėjant bendruomenei, reikia keisti tokias tradicijas.

Jūsų laukia žinios apie netikėtus pavasarinius svečius Ciuricho „Pagranduke“ ir Bazelio knygos klube bei trumpa darželio – mokyklėlės „Rato“ istorijos ir veiklos apžvalga.

Ne paslaptis, kad skaitytojai nelepina „Šveicarijos lietuvių žinių“ redkolegijos savo laiškais, atsiliepimais ir pasiūlymais. Šį kartą kartu su Jumis norime pasidžiaugti skaitytoja, kuri mums atsiuntė savos kūrybos eilėraščių.

Šiemet Šveicarijoje lyg iš gausybės rago pasipylė renginiai: gegužės mėnesį Poezijos pavasario paukštė aplankys Bazelį, Ciurichą, Fribūrą ir Ženevą; birželio mėnesį „Keistuolių teatro“ aktoriai Ilona Balsytė ir Aurimas Melešius pakvies į muzikines popietes ZIKAMU Ženevoje ir Ciuriche; Lozanoje tradiciškai rinksimės į Joninių/Rasų šventę; liepos mėnesį šiame mieste varžysis krepšinio mėgėjai lietuviai iš visos Europos.

Malonaus skaitymo ir gražių akimirkų renginiuose!

Sveikiname Aušrą!

Po trumpų vaišių, vyko Lietuvos Valstybės atkūrimo dienos, Vasario 16-osios minėjimas. Jis prasidėjo „Tautiška giesmė“, buvo perskaitytas Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės sveikinimas pasaulio lietuviams. Šia proga sveikinimo žodžius Šveicarijos lietuvių bendruomenei tarė LR ambasadorius Šveicarijoje dr. Jonas Rudalevičius, Šveicarijos parlamentinės grupės „Pro Baltikum“ atsakingasis sekretorius ir Estijos Garbės konsulas p. Hans Graf, LR Garbės konsulas Ciuricho ir Cugo kantonams dr. Graziano Pedroja ir Nuolatinės atstovybės prie Jungtinių Tautų ir kitų tarptautinių organizacijų Ženevoje ambasadorius Rytis Paulauskas.

Ambasadoriaus dr. J. Rudalevičiaus kalboje nušviestas ilgas, sunkus, bet atkaklus ir ryžtingas lietuvių tautos kelias ne tik į istorinę, bet ir į šiądieninę Vasario 16-ąją. Ponas Hans Graf, kuris yra ištikimiausias mūsų šventės svečias šveicaras, Vasario 16-osios minėjimus lankantis nuo 1991 metų, savo sveikinimo kalboje visad pasidžiaugia Lietuvos laimėjimais per tokį „trumpą“ laiką ir vaisingu bendradarbiavimu ne tik tarp Šveicarijos ir Lietuvos parlamentarų, bet ir su Šveicarijos lietuvių bendruomene. Garbės konsulo dr. G. Pedrojos kalboje – Lietuvos istorijos vingiai ir ilga daugkartinė kova už nepriklausomybę. Todėl ir turime ne vieną, o dvi nepriklausomybės atkūrimo datas. Ir kaip tikri šiauriečiai ją švenčiam žiemą, o ne vasarą – kaip pvz. Šveicarija ar Prancūzija. Ambasadoriaus R. Paulausko sveikinime – žvilgsnis į ateitį, į užsienio lietuvių ryšio su tėvyne palaikymo būtinumą ir Lietuvos atstovybių bendradarbiavimo su lietuvių bendruomenėmis svarba bei tinkamas pasiruošimas Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai pusmečiui.

Šių metų meninėje programoje – lietuviškos roko grupės „Karma“ koncertas, kuris pakėlė mūsų svečius nuo kėdžių ir subūrė prie scenos šokti ir dainuoti kartu. Po pertraukos – tradicinė lietuvių liaudies šokių

vakaronė, kurią labai šauniai pravedė mūsų bendruomenės nariai Vilija ir Ramūnas Skaudžiai.

Daugeliui tuo šventė nesibaigė, nors švęsta buvo daugiau nei 10 valandų.

Būtų galima šia pakilia gaida ir užbaigti mūsų tradicinės Vasario 16-osios šventės aprašą, jei ne keletas šventės organizavimo aspektų užkulisuose.

Kartas nuo karto mūsų tarpe atsiranda *paraudojančių*, kad šventės mokestis per didelis, nors tai kas sumokama už visos dienos šventę, vaišes ir menininkų iš Lietuvos kultūrinę programą, neužtektų net picerijoje pavakarieniauti. Be to, jau keli metai šventė yra nuostolinga ir be rėmėjų neišsiverčiame, nes norime vis žymesnių atlikėjų ir įdomesnės meninės programos už tą pačią kainą.

Taip pat ne kartą teko diskutuoti, kam yra reikalingi visuotiniai ŠLB susirinkimai, juk „liaudis atvyksta pašvęsti“. Pašvęsti ko? Tokiems atsakymas paprastas: Šveicarijos lietuvių bendruomenė yra pagal Statutus veikiančios pasaulinės tautinės organizacijos dalis. ŠLB Statutai apibrėžia mūsų veiklą. Jei mes jų nepaisysim, nustosime egzistuoti ir nutrauksime ilgesnę nei 60 metų ŠLB gyvavimo tradiciją. Tai nebebus ir kam šventės suorganizuoti. Nors ir čia esame labai prisitaikę prie reikalavimų: susirinkimas tęsiasi tik gerą pusvalandį – visos ŠLB valdybos

ir finansinės ataskaitos bei einamųjų metų veiklos planų kalendorius nariams išsiunčiami paštu 30 dienų prieš susirinkimą. Dalyvavimas narių susirinkime, jei nieko daugiau, dėmesys ir padėka jūsų pačių rinktai valdybai, kuri šiam darbui paaukoja daug laiko, energijos ir savo lėšų.

Be abejonės, turime rasti vietas naujovėms savo Vasario 16-osios šventėse, turime prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų ir naujų bendruomenės narių, bet kai kurios kartinės sienos turi laikyti mūsų tvirtovę ir saugoti, kad pačios lietuvių bendruomenės esmė bei Vasario 16-osios reikšmė neprarastų savo centrinės vietos mūsų gyvenime.

Marijos Lourdes bažnyčia Ciuriche

Šventės svečiai

Roko grupė „Karma“. Visos šventės nuotraukos iš Ilonos Katkienės asm. archyvo.

„Teatro pavasaryje“ Šveicarijoje Birutės Mar (Marcinkevičiūtės) monospektakliai

JŪRATĖ
CASPERSEN

Kovo 16–17 d. Šveicarijos lietuviai krinkosi į „Teatro pavasario“ spektaklius Ciuriche ir Ženevoje. Nekantriai laukėme mūsų scenoje pamatyti Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorę (nuo 1994 m.), kuri daug ir įdomiai dirba teatre. Šalia daugiau kaip dvidešimt vaidmenų, sukurtų dramos teatre, Birutė Mar (savo pavardės sutrumpinimą Birutė naudoja nuo 2002 metų) režisuoja ir stato kamerinius spektaklius bei kryptingai puoselėja vieno aktoriaus teatrą. Šiame žanre ji jau yra pripažinta ir vertinama tarptautiniame teatro pasaulyje, yra pelniusi aukščiausių apdovanojimų ir atžymų. Jos kūryba meistriškai sujungia teatrą, muziką, šokį ir poeziją. Ji autentišką ima iš gyvenimo, ne iš fantazijos. Daugelis jos kamerinių ir monospektaklių personažų yra istorinės, literatūros bei meno pasaulio įžymybės. Per 15 paskutinių metų Birutė Mar suvaidino daugiau kaip 300 monospektaklių, dalyvavo daugiau nei 50-yje tarptautinių teatro festivalių.

Pasirinkti Birutės Mar spektaklius mūsų programai buvo nelengva, nes jos kūryba siejasi ne su vienu mums gerai pažįstamu lietuvių literatūrinio pasaulio žmogumi, kuris yra palikęs pėdsakus ir Šveicarijoje. Tikras atsitiktinumas, kad net keletas ŠLB apybraižų knygoje „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“ aprašytų rašytojų yra tapę ir Birutės Mar mono ir kamerinių spektaklių bei filmo personažais (J. Biliūnas, S. Nėris, Marija Pečkauskaitė – Šatrijos Ragana). Pasirinkome vieną populiariausių jos spektaklių „Poetė“ ir pačios Birutės Mar autobiografinės poetinės miniatiūras, pavadintas „Anapus tylos“.

„Poetė“ – vieno aktoriaus spektaklis, sukurtas Salomėjos Nėries (1904–1945) poezijos ir dienoraščių motyvais. Kas nepažįsta Salomėjos Nėries? Užaugome klausydami jos „Senelės pasakos“ ir „Eglės žalčių karalienės“, jaunystę lydėjo jos gaivališki, gyvenimu ir meile pulsuojujantys eilėraščiai. O karo metų eilės – pats skausmas, besiveržiantis iš savo Tėvynės išsiilgusios širdies. Kaip poetė Salomėja Nėris buvo, yra ir išliks viena žymiausių, žinomiausių ir talentingiausių XX amžiaus lietuvių poečių. Bet dideli žmonės dažnai pasižymi ir dideliais paklydimais. Tuo paženklintas ir Salomėjos Nėries likimas.

Atkūrus Nepriklausomybę, poetė buvo kai kurių tautiečių labai peikiama, spaudoje pasirodė aštrių straipsnių, o vienas žinomas literatūros kritikas garsiai pamastė, kad S. Nėriai kaip žmogui, už okupanto garbinimą, galbūt reikėjo paskirti mirties bausmę.

Su tokiais pareiškimais nesutiko didelė Lietuvos akademinės bendruomenės ir inteligentijos dalis. Bene pirmoji ginti Salomėją Nėrį ėmėsi prof. Viktorija Daujotytė, kuri kaip atsaką į prieštarinę poetės vertinimą parašė ir išleido „triptiką“ („Salomėjos Nėries ruduo“, 1995, „Salomėja Nėris“, 1999 ir „Salomėja Nėris: Fragmento poetika“, 2004). Tai buvo ginties ir aiškinimo tekstai, kurie „kvietė ne teisti, bet suprasti; suprasti S. Nėries dvilypumą ir įskaityti jos atgailą“. Tai, anot literatūrologės, akivaizdžiai rodė S. Nėries iš Rusijos parsivežtas rankraštinius rinkinius „Prie didelio kelio“, kuris Tarybų Lietuvoje leidžiant buvo „ištaisytas“ ir pervadintas į „Lakštingala negali nečiulbėti“ (1945).

Artėjant S. Nėries gimimo 100-mečiui (2004 m.), Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas surengė mokslinę konferenciją, kurios pranešimai buvo išspausdinti leidiniu „Salomėja Nėris: tarp dainos ir regėjimo“ (citata viršuje iš jos).

Dr. Lijanos Tagmann nuotraukoje - aktorė Birutė Mar.

Jos viena iš pagrindinių idėjų, buvo „reabilituoti“ poetę, pabandyti suvokti jos tragiško likimo priežastis.

Ir Birutės Mar monospektaklius „Poetė“ – kaip tik apie tai. Spektakliui pasirinkta dokumentiška „Poetės teismo“ forma: iš salės skamba S. Nėrį kaltinančių ir ginančių straipsnių ištraukos, persipinančios su atsakymais į juos S. Nėries eilėmis ir fragmentais iš dienoraščių. Talentingos režisierės įžvalga, Birutė Mar prasiskverbia giliau. Ji stengiasi atsekti, užčiuopti tą lūžio vietą, kur S. Nėris nuo jaunystės džiaugsmu spinduliuojančių eilėraščių kūrėjos priėjo iki „Poemos apie Staliną“ (kurią Birutė Mar spektaklyje šaižiai deklamuoja rusų kalba). Jai sėkmingai pasisekė atskleisti, kad Poetei ne politika, o kūryba buvo tikrasis jos gyvenimas ir kad ji yra kitų „teisiama“ lygiai taip, kaip yra „teisiamas kiekvienas kūrėjas ir kiekvienas žmogus“.

Birutė Mar, paklausta apie tai, kaip jai kilo idėja šiam spektakliui, ji neslėpė, kad buvo palaiminta profesorės V. Daujotytės, kuri dovanodama Birutei knygą „Salomėjos Nėries ruduo“ užrašė joje žodžius: „Birutei – turinčiai kažką iš

Salomėjos“ ir dar pridūrė, kad „galbūt reikėtų apie Salomėją pagalvoti“. „Jei ne jos žodžiai“,– pritaria Birutė – „nežinau ar būčiau ryžusis“. Spektaklį norėjosi sukurti S. Nėries šimtmečiui, bet premjera įvyko 2005m. sausį.

Lietuvos inteligentija didžiai vertino šį spektaklį. Jis buvo parodytas daugelio Lietuvos miestų scenose ir miestelių bibliotekose, keliose lietuvių bendruomenių užsienyje. Per 2005-2013 metus suvaidinta arti 90 spektaklių, jis parodytas 5-iuose tarptautiniuose festivaliuose.

Antrasis „Teatro pavasario“ Šveicarijoje spektaklis – „**Anapus tylos**“, pagal pačios Birutės Mar eilėraščius. Ne vien teatras yra Birutės meninė saviraiška. Ji jau nuo 1990 metų publikuoja savo poeziją, jos eilėraščiai yra išversti į 8 užsienio kalbas, yra išleistos 6 įvairaus ir skirtingo žanro knygelės – eilėraščių, esė ir knygelės vaikams. Nuo 2000m. Birutė yra Lietuvos rašytojų sąjungos narė, dažnai dalyvauja tarptautiniuose poezijos renginiuose.

„Anapus tylos“ – tai poezijos–muzikinis improvizacijų spektaklis; skirtingais gyvenimo tarpsniais rašyti eilėraščiai susieti į vientisą pjesę, kuriai toną duoda kompozitoriaus Antano Kučinsko meistriškai pritaikyta muzika ir garsiniai efektai, suteikiantys poezijos skaitymui spektaklio efektą. Birutė Mar ir Antanas Kučinskas jau daugelį metų dirba kartu. Jis yra parašęs muziką net keturiems Birutės monospektakliams ir kitiems scenos veikalams.

Spektaklio premjera buvo pristatyta 2012 m. „Poezijos pavasario“ festivalio metu Lietuvoje.

Birutės Mar eilėraščiai – suprantami, gilūs, prasmingi ir labai moteriški. Jos gyvenimo, kūrybos ir kelionių į Rytus (Japoniją, Tibetą, Indiją) patirtis atvedė prie „dieviškumo paieškų, svarbaus suvokimo, kad Dievas yra tavyje, kad visa kūryba yra Dievo ieškojimas ir kūrimas per jį. ... Sykiu atsirado reikalavimas iš savęs vis labiau ir labiau kūryboje atmesti tai, kas nereikalinga, nebūtina, kalbėti tik apie tai, kas tikrai skauda, svarbu, kas atrodo amžina“.

40 minučių „Anapus Tylos“ baigiama malda „Tėve mūsų, kuris esi žemėje...“. Eilėraštis rimuojasi su tikrąja malda, kurį skaitant Birutė pradeda nežymiai linguoti į priekį ir atgal, ir kuris pereina į monotonišką šnabždesį, po kurio laiko paskęstantį kompozitoriaus A. Kučinsko garsų aiduose. O klausytojų sąmonėje ataidi tikroji malda „Tėve mūsų, kuris esi danguje...“ ir užtenka laiko ją mintyse užbaigti, kol palengva nutyla paskutinis muzikos akordas ...

Po spektaklių niekas neskubėjo pakilti, Birutė Mar dar gerą pusvalandį bendravo su Šveicarijos lietuviais, atsakinėjo į klausimus apie šiandienines Lietuvos teatro aktualijas, prisiminė kelionių į Rytus ir tarptautinius teatrų festivalius įspūdžius ir jos pačios ilgametę pažintį su Šveicarija.

O pažintis su Alpių šalimi prasidėjo

1995 metais atsitiktine kelione motociklu į Lokarną, į *Lokarno kino festivalį*, kuriame Birutė buvo „garbingai“ pristatyta „kaip pirmoji žurnalistė iš Lietuvos“. Po to jai gal dar dešimt metų iš eilės teko tame filmų festivalyje dalyvauti ir rašyti festivalio dienoraščius „Septynioms meno dienoms“. Vėliau, kai Birutė pradėjo kurti monospektaklius, 2000 metais buvo pakviesta į Ženevos tarptautinį teatrų festivalį „Fête du Comedien“, kuriame vaidino pirmąjį savo monospektaklį „Žodžiai smėlyje“ anglų kalba. (Kai atvykome kovo 17d. į Ženevą antros „Teatro pavasario“ dienos spektakliams, Birutė net nepatikėjo – tai buvo tas pats Grütli teatras, kuriame ji vaidino prieš 13 metų).

Dukart Birutė Mar į Šveicariją buvo atvedę Marijos Pečkauskaitės – Šatrijos Raganos pėdsakai. 1999m. praeita rašytojos kūrybiniais takais, o 2003 metais, ji atvyko su video–režisieriumi A. Jakučioniu filmuoti epizodų filmui „Neparašytas laiškas“. Dar kartą Birutė čia lankėsi 2007m.; tąkart –dalyvauti Nešatelyje Marionėčių teatro festivalyje su O. Koršunovo teatre sukurtu spektakliu „Grimo opera“. Po tiek viešnagių Birutei Šveicarija tapo pažįstama ir labai artima.

Kalbant apie teatro gyvenimą, apie monospektaklių žanrą, Birutė Mar prisipažino, kad jų kūrimas, tai savęs stūmimas į priekį, naujų horizontų ieškojimas ir savęs realizavimas. Įvairios teatro mokyklos, bandymai, patirtys, kelionių įspūdžiai – visa tai vedė prie vieno aktorius teatro. Kurti ir vaidinti monospektaklius – autorinis darbas. Čia aktorius „groja savo muziką“, jis neturi kuo prisidengti ar už ko pasislėpti. Tokiai kūrybai reikia subręsti. Be to, Birutė savo monospektaklius vaidina ne tik lietuvių, bet ir anglų, rusų bei prancūzų kalbomis.

Renginio pabaigoje Ciuriche Birutė padovanojo Šveicarijos lietuviams filmo „Neparašytas laiškas“ kopiją, kurio, dėl programos trukmės, deja, negalėjome peržiūrėti. Tai pusės valandos filmas, pagal Šatrijos Raganos gyvenimo motyvus. Keletas jo epizodų yra filmuoti Šveicarijoje;

Dr. Lijanos Tagmann nuotraukoje - Teatro pavasario žiūrovai.

Dr. Lijanos Tagmann nuotraukoje - Jūratė Caspersen ir kompozitorius Antanas Kučinskas.

Ciuriche ir nuo Uetlibergo kalno. Filmo pabaigos titruose – padėka net keletui SLB narių už pagalbą įgyvendinant šį sumanymą. Nors tai buvo prieš 10 metų, kai kurie jų kovo 16 dieną buvo žiūrovų salėje.

Pažadėjome Birutei surengti filmo peržiūrą kitą kartą, o šiame „Šveicarijos lietuvių žinios“ numeryje pateikiame skaitytojams Birutės novelę „Neparašytas laiškas“, kurios pagrindu buvo sukurtas filmas. Tai buvo neatsitiktinis projektas, o renginių „Šatrijos Raganos kelias Lietuvoje“ tąsa, minint rašytojos 125-ąsias gimimo metines.

Šios viešnagės metu Birutė ir Antanas turėjo truputį laisvo laiko, tai jis buvo pašvęstas spektaklių personažų pėdsakams aplankyti. Pirmiausia nuvykome į Bazelį, kuris mena Salomėjos Nėries takus. Poetė dukart lankėsi Šveicarijoje – 1928m ir 1930m; čia keliavo, kopė į kalnus, svajojo. Pirmąkart atvyko kai jai buvo tik 23 metai, meilės prof. Juozui Eretui vedina. Aplankiusi Bazelio miesto Katedrą (Münster), poetė ant didžiojo varpo išraižė savo ir Jo vardus. Apžiūrėjome, „ištyrinėjome“ varpą, vis dar vildamiesi ką nors iš 1928 metų raizinių rasti. Deja... Po to, pasveikinę Reiną, aplankėme prof. Juozui Eretui už nuopelnus Lietuvai

atidengtą atminimo lentą ant namo sienos (Oetlingerstrasse 42), kur jis gyveno jaunystėje ir sugrįžęs po emigracijos.

Paskutinę viešnagės dieną pasisekė aplankyti ir „Mėlynosios lelijos“ namą Ciuriche, kuriame studijų metu gyveno „Laimės žiburio“ autorius Jonas Biliūnas. Jo lankyti bei sergančio slaugyti buvo atvykusi jo žmona ir Birutės Mar kamerinio spektaklio „Jis ir Ji“ herojė Julija Janulaitytė – Biliūnienė.

Po keleto dienų, kai „ne tik kūnas, bet ir siela sugrįžo namo“, sulaukėme ir iš kompozitoriaus Antano Kučinsko, ir iš aktorės Birutės Mar šiltų laiškų, kurių pabaigoje *Post Scriptum*: – „Grįžtant lėktuvais iš Ciuricho į Vilnių tiesiog „prarijau“ jūsų (SLB – aut. past.) padovanotą knygą „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“... Netikėtai susivedė keliai visų „mano personažų“ – J. Biliūno, Šatrijos Raganos, S. Nėries, B. Sruogos (kažkada įsimylėjusio U. Babickaitę, apie kurią irgi kūriau spektaklį). Nustebau net, kad nė nepagalvojau – kaip jie visi kadaise buvo arti vienas kito! O Šveicarija buvo ta šalis, kurioje kryžiuosiai jų likimai. Daug naujo sužinojau ir apie dar vieną neeilinę asmenybę S. Čiurlionienę, apie jos diplomatinę veiklą Ženevoje – juk tuomet moteriai tokia veikla prilygo žygdarbiui! Žodžiu, ši knyga buvo tarsi paties likimo dovanota“.

Nuoširdus AČIŲ Birutei Mar už malonius žodžius, už spektaklius, kurie pripildė tėvynės ilgesio, šilumos ir meilės, už prasmingą poeziją, už betarpiškus pokalbius po spektaklių ir pertraukų metu bei už filmo „Neparašytas laiškas“ dovaną.

Esame dėkingi ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai už 1000 lt. paramą „Teatro pavasario“ Šveicarijoje renginiams.

Šiame name Ciuriche gyveno Šatrijos Ragana. Dianos Brunner nuotr.

„Dėdė“ Jonas darželyje „Pagrandukas“

**SONATA
ZABULIONIENĖ**

Šių metų kovo 10 dieną Ciuricho darželinukai lietuviukai sulaukė svečių iš Berno: į Oerlikon priemiestyje esantį darželį „Pagrandukas“ užsuko Nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Šveicarijos Konfederacijoje dr. Jonas Rudalevičius, ambasados darbuotoja Milda Matulaitytė-Feldhausen su dukra Karolina. Svečiai atvyko ne tuščiomis rankomis: „dėdė“ Jonas atsivežė akordeoną, o „teta“ Milda darželio susitikimo pabaigoje ištraukė dėžę su dovanėlėmis Kovo 11-tosios, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos proga.

Susitikimas prasidėjo įprastu pasisveikinimo žaidimu. Susėdę ratu, vaikai rideno vienas kitam kamuoliuką, o tas, kurio rankose jis atsидurdavo, sakė savo vardą. Už pačius mažiausius ir kukliausius vardą pasakydavo mama arba tėtis.

Po pasisveikinimo atėjo laikas pramankštinti kojas bei pravėdinti

plaučius. Eidami rateliu, akomponuojant dr. J. Rudalevičiui akordeonu, vaikai padainavo jau gerai žinomas dainas ir porą naujų.

Patrepęs, gera buvo vėl prisėsti paklausyti lietuviškų eilėraščių apie pavasarį bei pasidalinti įspūdžiais, kuris darželinukas šį apgaulingą metų sezoną jau sirgo, o kuris - dar ne. Pavasario ir atgimimo tema dominavo ir prie darbelių stalo. Vaikai įvairiomis spalvomis dažė molinius vazonėlius, išėję laukan pylė į juos žemių bei bėrė sėklas: bus jaunų želmenų Šv. Velykų stalui papuošti. Mažesnieji spalvino

ir ant siūlo vėrė iš kartono kirptų kiaušinių girliandas.

Po darbelių vaikai vėl susėdė į ratą. Ambasadorius mažiesiems klausytojams padeklamavo Salomėjos Nėries „Senelės pasaką“, o vaikai atsidedodami padainavo dainelę apie dėdę Joną ir jo ilgus ūsus. Pabaigai *pagrandukai* ir svečiai sustojė bendrai nuotraukai.

Pašokę, padainavę ir smagiai padirbėję, visi sėdėjo prie pietų stalo. Ačiū brangiems svečiams ir iki kito susitikimo.

Dr. Algirdo Žiogo nuotraukose - pagrandukai su garbiu svečiu Jonu.

Trumpas įvadas į „Rato“ pasaulį

LINA BENIULĖ

DR. EGLĖ
KAČKUTĖ

Datos

2008 m. vasario 3 d. „Rato“ įkūrimas
Lietuvos Atstovybėje prie Jungtinių
Tautų Biuro Ženevoje

2012 spalio 14 d. persikraustymas į
Maison de Quartier des Eaux-Vives

2012 lapkričio 25 d. mokytojos
Linos Beniulės prisijungimas

Pagrindinė veikla

Interaktyvios pamokėlės visai
šeimai Lietuvos tautosakos, istorijos
ir kalbos temomis. Paskutinėse
pamokėlėse kalbėjomės apie Žalgirio
mūšį, Užgavėnių ir Velykų tradicijas.

Tradicinių ir valstybinių švenčių
– Kalėdų, Velykų, Užgavėnių,
motinos, nepriklausomybės ir
nepriklausomybės atkūrimo dienos
bei kitų – šventimas.

Renginiai

Lietuvos pristatymas tarptautinio
kino filmų festivalio „Black Movie“
ir *Maison de Quartier des Eaux-
Vives* renginių bendrosios programos
rėmuose.

Profesionalūs kultūriniai renginiai
visai šeimai lietuvių kalba. „Rate“ jau
viešėjo „Stalo teatras“, „Teatriukas“,
Veronika Povilionienė ir Arūnas
Lunys, Kęstutis Kasparavičius ir
Eirmas Velička. Šiomet laukiame
Ilonos Balsytės ir Aurimo Meliešiaus.

Ateities planai

Kviesti „Rato“ lankytojų tėvus
aktyviau įsijungti į lituanistinį vaikų
švietimą ir lavinimą mokyklėlėje
kartu lavinantis patiemis.

Kviečiame jungtis naujus narius, o
senbūvius – aktyviau gyventi „Rato“
pasaulyje!

*Darželio „Ratas“ nuotraukos -
laikraščio gale.*

Justino Žilinsko viešnagė Bazelio knygų klube

KRISTINA
ŠLIAUŠKAITĖ

Kovo 1d. Bazelio knygos klube netikėtai apsilankė rašytojas Justinas Žilinskas. Šiais metais jo knygos „KGB vaikai“ neplanavome skaityti, bet Dariaus ir Virginijos dėka viskas buvo labai greitai suorganizuota: knygas lyg Lietuvos knygnešių laikais, tiesa, be tada grėsusių pavojų, gavome kitos Virginijos, ir siusdami jasiš rankų į rankas, visi laiku perskaitėme. Atmintyje išliko įspūdingas vakaras: daug dalyvių, ilgos diskusijos, muzika ir dainos...

Skaitant knygą stebino įvykių dinamika bei netikėti pokyčiai. Kartkartėmis tapdavo lyg ir aišku, kuria linkme pasisuks romano istorija, tačiau būsimų įvykių nė karto neatspėjau – taip jau seniai nėra nutikę. Nors ir keistoka, tačiau tai nenuvylė. Priešingai – kaitino smalsumą ir nekantrumą, rūpėjo sužinoti, kaip bus toliau. Buvo įdomu, kaip tokia sudėtingos struktūros knyga parašoma (su daugybe įvykių, dialogų ir veikėjų). „Gal darėt kruopštų planą?“ – susitikimo metu

paklausiau rašytojo. Paaiškėjo, kad pradžioje Justinas Žilinskas, parašytas būsimos knygos dalis publikavo internetiniame forume. Rašant toliau, visą laiką reikėjo atsižvelgti į tai, kas jau buvo papasakota. Keičiant įvykius, juos sudėlioti taip, kad jie derintųsi su praeitimi, kurios, kaip ir tikrame gyvenime, rašytojas nebegalėjo perkurti. Artėjant prie pabaigos, gavęs iš vieno draugo atsiliepimą, kad romanui reikia „misijos“, rašytojas prisėdo ir iš tiesų braižė įvykių schemą: visos linijos turėjo logiškai sueiti į galutinį romano tašką. Tai sužinojus, į perskaitytą knygą buvo galima pavelti iš kitos perspektyvos, kai kas tapo aiškiau.

Aš, kaip ir daugelis kitų klubo narių, ne visada buvau tikra, kas yra „blogas“ ir kas yra „geras“. Tačiau, kad Leokadija slėpė už visų šių įvykių, atrodo neatspėjo niekas. Diskutavom apie didžiausią įspūdį palikusius personažus. Rašytojo noru kiekvienas pasisakė, koks knygos veikėjas labiausiai patiko ir kodėl. Per aną vakarą, net tyliausi nariai prabilo ir neliko nė vieno, kuris nebūtų prisidėjęs prie diskusijos. O štai Sonata nustebino ne tik mus visus, bet netgi patį rašytoją, paklaususi, ar nebuvo iš pradžių sugalvota, kad Teodoras bus išūnytas. Justinas po trumpos pertraukėlės į šį klausimą atsakė klausimu: „O iš kur žinojote? Kaip atspėjote?“ Sonata buvo

pasiruošusi citatas, iš kurių ji spėjo, kad Teodoras turėjo būti išūnytas.

„KGB vaikai“ – tai ne tik nuotykių istorija, bet ir 1996 metų buitės bei socialinių santykių niuansai. Diskutuodami aptarėme įvairius to meto daiktus ir reiškinius: peidžerį, mobilaus telefono teikiamą statusą, keiksmazodžių vartojimą. Knygos turinio detalės ne vieną sugražino į aprašytuosius 1996 metus.

Diskusija tęsėsi kelias valandas. Kalbėjome apie socialinius gyvenimo skirtumus anų dienų ir dabartinėje Lietuvoje, lyginome juos su mūsų – emigrantų patirtimi Šveicarijoje.

Kai kas iš vakaro dalyvių teigė, kad iš knygos tokiu pavadinimu tikėjosi tikrų istorinių faktų apie KGB veiklą Lietuvoje. Kiti prisipažino, kad skaitydami knygą tiesiog gerai praleido laiką, nesistengdami klasifikuoti, kokiam žanrui ji priklauso ir nesigilindami kur koks terminas geriausiai tinka. Prieš aptariant Justino Žilinsko „KGB vaikus“, Bazelio knygos klube skaitėme *Upton Sinclair'o* „Džiungles“. Nors šią knygą buvo verta perskaityti, bet ji buvo slegianti, sukėlė daug prieštarų emocijų, vertė piktintis ir gailėtis. Visų susitikime dalyvavusių vardu dėkoju Justinui Žilinskui už gerai praleistą laiką skaitant „KGB vaikus“ bei nuostabų susitikimą Bazelyje.

Viliaus Zabulionio nuotraukose - gitara grojantis rašytojas Žilinskas ir susitikimo dalyviai Bazelyje.

Kalėdinės labdaros akcija

VILMA
KINČIŪTĖ KERN

*Dėkojame visiems, savo
Daukomis prisidėjusiems prie
kalėdinės ŠLB akcijos! Parama
buvo skirta Telšių rajono Buožėnų
kaimo mokyklos mokinei Viktorijai
Jonavičiūtei. Akcijos metu buvo
surinkta 3461 Šveicarijos frankas
(kartu su 20% ŠLB Advento šventės
mokesčio už įėjimą).*

*Mus pasiekė mokyklos direktorės
Virginijos Laučienės, Buožėnų
pagrindinės mokyklos bendruomenės
bei pačios Viktorijos padėkos laišakai.*

„Laba diena,

Nors pas mus dar tikra žiema, tačiau širdyje jaučiame pavasarį ir džiugesį: džiugesį, todėl, kad mes kartu su Jumis atlikome kilnią misiją, mes padėjome vaikui, kuriam be mūsų ir Jūsų tikrai niekas nebūtų padėjęs. Mes padarėme laimingą Viktoriją ir be galo esame dėkingi Jums. Siunčiu du padėkos laiškus, kuriuose mes labai nuoširdžiai dėkojame, tačiau žodžiais sunku išreikšti tai, ką mes iš tiesų norėjome Jums pasakyti: nes kas gražiausia, pasakoma ne žodžiais, o širdimi. Kai Viktorijai uždėjo aparatus, pati dalyvavau, buvo tiesiog gražu žiūrėti, kaip ji keičiasi. Jai šypsena netilpo veide, ji tarsi atsigavo. Visi mokiniai apie tuos aparatus žinojo, bet nei vienas jos neužgavo. Šiandien ji jau nebeslepia aparatų po palaidais plaukučiais, susiriša juos į *bizele* ir niekas net nepastebi, o jei ir pastebi, niekas nereaguoja. Aparatai šveicariški (kaip nebūtų keista), bet būtina tolesnė gydytojos konsultacija, derinimas ir tolesnė priežiūra. Gydytoja kompetentinga, stažuojasi užsienyje, ir nekyla jokių abejonių dėl paslaugos teikimo, manau, kad viską atliko profesionaliai ir kaip galima geriausiai. Viskam lėšų pakako ir dar apie 5 tūkstančius

litų pervadėme į pačios Viktorijos sąskaitą, jos ateinantiems mokslams. Po viso to pakvietėme žurnalistus, padarėme šventę ir oficialiai visą patvirtinome, apie Jūsų pagalbą, savivaldybės ir LIONS klubo paramą, bei mūsų bendruomenės suaukotą auką. Gaila tik tai, kad Jūs nedalyvavote šioje šventėje! Pirmadienį aš Jums atsiųsiu nuotraukas, straipsnį, kuris pasirodė spaudoje ir sąskaitas.

O dabar jau visai pabaigai – buvo labai smagu su Jumis artimiau susipažinti ir bendrauti, tikrai to labai trūks. Jūs turite tai, ko neturi labai daug žmonių – kilnią širdį! Būkite labai laiminga, nes Jūs to nusipelnėte. Virginija Laučienė“

„Buožėnų pagrindinės mokyklos bendruomenės vardu reiškiame nuoširdžią padėką už pagalbą mūsų 10 klasės mokinei Viktorijai Jonavičiūtei. Jūsų bendruomenės geranoriškumo ir paramos dėka Viktorijai nupirkti klausos aparatai ir šių metų vasario 18 dieną jai uždėti bei pritaikyti pagal ligą. Dabar Viktorijai nedingsta šypsena nuo veido, ji laiminga ir daug labiau pasitikinti savimi, nes mergaitė viską girdi. Laiminga ir jos šeima, nes niekada nebūtų galėjusi savo lėšomis nupirkti brangių aparatų. Laimingi ir mes mokytojai, nes Viktorija labai gabi mokinė, bet dėl negirdėjimo buvo pradėję blogėti mokymosi pasiekimai ir mažėti mokymosi motyvacija. O, be to, mergaitė po 3 mėnesių paliks mūsų mokyklą (baigs 10 klasių) ir nežinia, ar jai kas ateityje būtų padėjęs. Mes nuoširdžiai tikime, kad dėl jos pagerėjusios gyvenimo kokybės, pasikeis jos ateities planai ir lūkesčiai.

Dėkojame už tikrai didelę pinigų sumą, kurią paaukojote Viktorijos klausos aparatams ir tolesniam gydymui. Dėkojame ir už suteiktą viltį ir už tai, kad Jums, gyvenantiems Šveicarijoje, rūpi Lietuvos vaikai,

*Viktorija.
Asm. archyvo nuotr.*

jų bėdos ar džiaugsmas. Labai Jums visiems esame dėkingi, bet labiausiai Vilmai, kuri buvo tarsi tiltas tarp Jūsų gerumo ir Viktorijos negalios. Nuo šiol tarp Lietuvos garbės nominantų, kuriuos pasiūlo Lietuvos žmonės, esate JŪS, kaip lietuviai gyvenantys svetur, bet nuolat besirūpinantys Lietuvos vaikais ir teikiantys jiems pagalbą.

Tegul ir toliau bus prasmingi Jūsų darbai, ilgi ir gražūs keliai, turtingas Jūsų buvimas, ir viskas bus kaip dovana, viskas: nuo smėlio grūdėlio iki žvaigždės, nuo laukų ramunės iki Dievo...

Gražaus Jums Velykų laukimo ir daug šviesos Jūsų gyvenimo kelyje...

Buožėnų pagrindinės mokyklos bendruomenės vardu direktorė Virginija Laučienė “

„Miela Vilma,

Aš jūsų nepažįstu, bet labai norėčiau Jus pažinti, tikiuosi tai greit įvyks. Bet kol negaliu Jums žodžiu to pasakyti, ką Jums jaučiu, pasakysiu laiškučiu.

Jūs esate tas angelo sargas, kuris gelbsti vaikus bėdoje. Jei ne Jūs, ir jūsų draugai Šveicarijoje, aš šiandien negalėčiau taip džiaugtis gyvenimu, kaip tai darau jau nuo vasario 18 dienos.

Vilma, aš sugrįžau į garsų pasaulį, ir man gyvenimas nušvito visai kitom spalvomis: aš vėl šypsau, išgirstu skambutį į pamoką ir iš jos, aš girdžiu mokytojo aiškinimą, mamos pamokymus, o svarbiausia – aš galiu bendrauti su draugais. Aš niekada netikėjau, kad man gali padėti žmonės, gyvenantys toli ir, kad aš kažkam rūpiu. Be galo esu laiminga dėl to, ir šiandien galiu Jums visiems ištarti patį nuoširdžiausią ačiū, nes nieko daugiau neturiu. Būkite laimingi ir savo gerumą dalinkite kitiems, nes tik tada žmogus jaučiasi laimingas ir reikalingas! *Jūsų Viktorija “*

Šveicarų labdara socialiai remtinų Lietuvos šeimų vaikams

DR.
LIJANA
TAGMANN

Praėjusiais metais, Kaune veikiantį Labdaros ir paramos fondo „Tavo galimybė“ įsteigtą Vaikų dienos centrą pasiekė Šveicarijoje įsikūrusios tarptautinės pagalbos organizacijos „Triumph des Herzens“ („Sirdies triumfas“) labdaringa siunta. Į Rytų Europos šalis orientuota, kunigo Rolph–Philipp Schönenberger įsteigto „Triumph des Herzens“ veikla jau daugiau nei septyniolika metų remia skurdžiausias šeimas ir gatvės vaikus tokiose šalyse kaip Ukraina, Rusija, Baltarusija, Rumunija, Latvija arba Lietuva. Organizacija teikia įvairią pagalbą tose šalyse veikiantiems vaikų dienos centrams, kuriuose prižiūrimi socialiai apleisti vaikai. Būtent tokį darbą nuo 2000 metų dirba Labdaros ir paramos fondo „Tavo galimybė“ Vaikų dienos centras. Kaip pasakoja ilgametė jo darbuotoja Sonata Urvinienė, centrą lanko 25 vaikai ir

paaugliai iš daugiavaikių, socialiai remtinų ir asocialių šeimų, turintys socialinių–psichologinių–mokymosi problemų. Vaikų dienos centro tikslas – kurti saugią aplinką socialiai apleistiems vaikams, apsaugoti juos nuo smurto, seksualinės prievartos, valkatavimo, elgetavimo, alkoholio, narkotikų, nusikaltimų, mažinti neigiamą šeimos įtaką vaikui, ugdyti saviraišką, pažintinį ir kūrybinį akiračių, padėti pasijusti pilnaverčiu visuomenės nariu, skatinti motyvaciją mokytis, ugdyti asmeninės higienos įgūdžius, taip pat maitinti vaikus, bendrauti su jų tėvais bei įvairiomis institucijomis. Dienos centro patalpose vaikai ruošia pamokas, bendrauja, leidžia laisvalaikį, jiems organizuojamos metinės ir kitos šventės, vaikams ir jų tėvams teikiama socialinė, psichologinė bei pedagoginė pagalba. Kadangi kauniečių įsteigtas paramos fondas yra nekomercinė organizacija, o veikla vykdoma iš trumpalaikių projektinių lėšų, nuolat jaučiamas įvairių daiktų ir priemonių stygius. Iš Šveicarijos gauta labdaros siunta buvo ženkli parama, be to, ji buvo pati didžiausia per visą fondo gyvavimo laiką: 10 tonų drabužių, avalynės vaikams ir

Žaislai vaikams

suaugusiems, patalynės, rankšluosčių, virtuvės indų, žaislų, kanceliarinių prekių, biuro baldų. Ši labdara buvo išdalinta vargingai gyvenančioms, daugiavaikėms šeimoms. Vaikiškais rūbeliais ir žaislais Vaikų dienos centras pasidalino ir su kūdikių namų vaikučiais. Dalis vyriškų ir moteriškų drabužių, avalynės, patalynės buvo skirta nakvynės namų gyventojams. Pasak Sonatos Urvinienės, daugelis žmonių labdaroje rado daiktų, apie kuriuos galėjo tik pasvajoti ir už tai yra labai dėkingi. Paminėtina ir tai, kad kontaktą su Šveicarijoje įsikūrusia pagalbos organizacija padėjo užmegzti viena šioje šalyje gyvenanti lietuvė.

2013-ieji – S. Dariaus ir S. Girėno metai

JŪRATĖ
CASPERSEN

2013 metus Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečio paminėjimo metais. Minime dviejų lietuvių žygdarbį, kurie norėdami išgarsinti savo Tėvynę Lietuvą, ryžosi perskristi Atlantą su perkonstruotu ir perkrautu lėktuvu,

kurį įsigijo paauglę savo uždarbius, giminių santaupas ir šimtų Amerikos lietuvių aukas. Ir tikras gyvenimo paradoksas – jų žygdarbį ir Lietuvą išgarsino ne skrydžio sėkmės istorija, o tragiška jo baigtis ir lakūnų žūtis.

Visiems lietuviams yra gerai žinomi Dariaus ir Girėno vardai bei jų skrydis per Atlantą 1933-ųjų liepos 15-17d., jų siekis nutiesti oro tiltą tarp Lietuvos ir Amerikos Valstijų, kur jau nuo pirmosios didelės lietuvių emigracijos po 1868 metų, gyveno keli šimtai tūkstančių lietuvių.

Dariaus ir Girėno skrydis iš tiesų buvo aviacijos progreso siekimas, bandymas nutiesti žmonių ir pašto pervežimo linijas iš Amerikos į Europą. Tai rodo jų pirmasis atsišaukimas Amerikos lietuvių spaudoje: „Lietuvių tauta laukia iš savo sūnų ir drąsesnių žygių. Būtinai reikia ir jos sūnums prisidėti prie bendro darbo – tirti dar mažai žinomas žemių Atlantiko vandenyno oro sroves. Mes, gyvendami tokiais laikais, kada stengiamasi oras panaudoti žmonijos reikalams, laikome savo pareiga tautos vardu tą darbą garbingai atlikti. Dar niekas nėra tiesiai, nenusileisdamas,

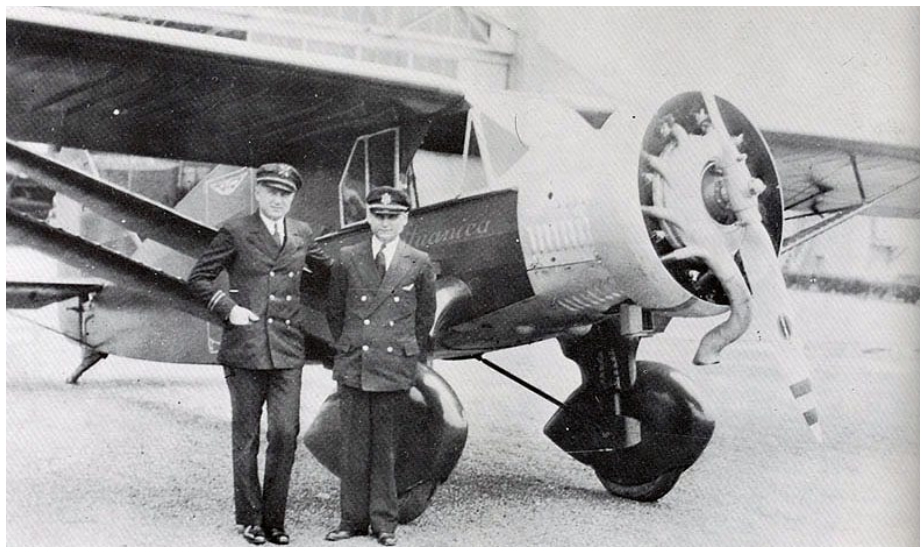
nuskridęs iš Amerikos į Lietuvą. Tad mes esame pasiryžę tai atlikti“. (P. Jurgėla, „Sparnuoti lietuviai. Darius ir Girėnas“, Čikaga, 1935, psl. 160).

Tai buvo kur kas daugiau nei tik skrydis. Jį įkvėpė ir lydėjo Testamentas, surašytas paties Stepono Dariaus ir išlikęs kaip patriotizmo, meilės Tėvynei pavyzdžiu. Darius ir Girėnas savo žygiu siekė parodyti pasauliui, kad ir mažos tautos žmonės gali atlikti didelius darbus. Jie savo skrydį aukoję Jaunajai Lietuvai: „Jaunoji Lietuva! Tavo dvasios įkvėpti, mes stengiamės tą pasirinktą uždavinį įvykdyti. Mūsų pasisekimas tegu sustiprina Tavo dvasią ir pasitikėjimą savo jėgomis ir gabumais! Bet jei Neptūnas ar galingasis audrų Perkūnas mums bus rūstus – pastos mums kelią į Jaunąją Lietuvą ir pašauktų LITUANICĄ pas save,– tada Tu, Jaunoji Lietuva, turėsi iš naujo ryžtis, aukotis ir pasirengti naujam žygiui...“

Minėdami S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-metį, pagerbiame du lietuvius – pasaulinės aviacijos pionierius, o jų pasiryžimą išgarsinti Lietuvą – kaip sektingą meilės tėvynei pavyzdį.

Dariaus ir Girėno skrydžio per Atlantą 80-metį labiausiai minės lietuviai šalyse, kuriose yra paminklai ir atminimo vietos lakūnams – tai Lietuva, JAV ir Lenkija

Lietuvoje jau vyksta įvairūs Dariaus ir Girėno pagerbimo renginiai – atnaujinamos ekspozicijos muziejuose, ruošiamos kilnojamos parodos, rengiamos atminimo pamokos, organizuojami piešinių ir rašinių konkursai mokyklose. Vasarą vyks vaikų aviacijos sporto čempionatai, stovyklos, lėktuvų rali aplink Lietuvą. Metų bėgyje bus tvarkomos lakūnų gimtinės – muziejai (Dariaus kaime Klaipėdos raj. ir Vytogalos kaime Šilalės raj.), planuojama išleisti pašto ženklą, apyvartinių monetų rinkinį su atminimo ženklu, įvairios atributikos. Daugiausia renginių vyks liepos mėnesį Kaune. Liepos 13d. bus surengta aviacijos šventė istoriniame S. Dariaus ir S. Girėno aerodrome ir atidengta atminimo lenta, žyminti

Abu lakūnai prie lėktuvo Lituanica. www.paulsquires.co.uk nuotr.

lakūnų sutikimo vietą. Taip pat bus organizuojama S. Dariaus ir S. Girėno pagerbimo ceremonija jų amžino poilsio vietoje Kauno Aukštųjų Šančių karių kapinėse.

Lenkijoje, lakūnų žūties vietoje (žuvimo metu ten buvo Vokietijos teritorija) taip pat vyks keletas renginių; memorialo Pščelniko miške sutvarkymas, Dariaus ir Girėno skverelio Myslibuže atnaujinimas, transatlantinio skrydžio ekspozicijos atnaujinimas muziejuje–klėtelėje Pščelnike bei išskirtiniai minėjimai lakūnų žūties dieną.

JAV net keliuose miestuose – Čikagoje, Niujorke ir Vašingtone – planuojami įvairūs renginiai, minėjimai, vainikų prie paminklų lakūnams padėjimo ceremonijos, Šv. Mišios, filmų apie Darius ir Girėną peržiūros, įvairūs sportiniai turnyrai.

S. Dariaus ir S. Girėno paminėjimai Šveicarijoje

Pirmieji S. Dariaus ir S. Girėno žygį ir žygdarbį paminėjo mūsų mažieji lituanistiniuose darželiuose – mokyklėlėse. Ir „Rato“, ir „Pagranduko“ mokinukai sužinojo apie legendinius lietuvių lakūnus ir jų pasiryžimą perskristi Atlantą vardan Lietuvos. Mažieji lankstė ir skraidino popierinius lėktuvėlius. Išsitiesę didžiulį žemėlapi išsiaiškino, kaip toli turi jų lėktuvus nuskristi, kad iš Jungtinių Amerikos Valstijų pasiektų Kauną. Varžybos buvo labai azartiškos, nes nuskraidinti popierinę „Lituanicą“ sekėsi kur kas sunkiau nei

Dariusi ir Girėnui.

S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečiui bei Pasaulio lietuvių vienybės dienai Šveicarijos lietuviai skiria liepos 4-7 dienomis Lozanos mieste organizuojamą XI Europos lietuvių krepšinio turnyrą (org. komiteto vad. Virgilijus Tikuišis), į kurį rinksis Europoje gyvenantys ir lietuvių nacionalinį sportą puoselėjantys tautiečiai.

Lietuvos Banko monetos. LB nuotr.

O birželio 27-30 dienomis, dvi mūsų bendruomenės sportininkės – Dominyka Jusevičiūtė (plaukimo) ir Rūta Navickaitė (šachmatų rungtyse) gins ŠLB garbę Klaipėdoje, IX Pasaulio lietuvių sporto žaidynėse, kurios taipogi skirtos skrydžio per Atlantą jubiliejui paminėti.

Šveicarijos lietuviai atsiliepė ir į Pasaulio lietuvių bendruomenės kvietimą dalyvauti Užsienio lietuvių koncerte, skirtame S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečiui ir Pasaulio lietuvių vienybės dienai paminėti. Koncertas vyks liepos 17 d. Kauno muzikiniame teatre, kuriame dalyvaus daugiau nei 100 lietuvių iš 10 pasaulio šalių – Airijos, Australijos, Baltarusijos, JAV, Jungtinės Karalystės, Latvijos, Lenkijos, Rusijos Federacijos, Vokietijos ir Šveicarijos. Koncerto programoje – įvairaus žanro, pobūdžio ir amžiaus profesionalių ir saviveiklinių kolektyvų pasirodymai. Šveicarijos lietuvių bendruomenei atstovaus garsusis Vilijos Poškutės ir Tomo Daukanto Piano duo su Maurice Ravel'io „Rhapsodie espagnole“, atliekamą keturiomis rankomis ir dviem fortepijonais.

Stepono Dariaus ir Stasio Girėno nuopelnai pasauliui

Su S. Dariaus ir S. Girėno vardais pirmiausia siejasi pirmasis lietuvių skrydis per Atlantą 1933 metais liepos 15-17d. Šiuo skrydžiu mūsų lakūnai įsirašė į pasaulinės aviacijos pionierių gretas. Vos nuo žemės atsiplėšusi perkrauta „Lituanica“ nenusileidusi nuskrido 6411 km ir pasiekė antrą tuo metu rezultatą pasaulyje pagal skridimo tolį. Tuo pačiu, tai buvo ketvirtas rekordas pagal išbuvimo ore laiką – 37 val. ir 11 min. S. Dariaus ir S. Girėno skridimas buvo vienas iš tiksliausių aviacijos istorijoje nors jie skrido be radijo imtuvo, be autopiloto ir blogomis oro sąlygomis. Įveikę Atlantą paprastu lėktuvu, lietuviai įrodė, kad reguliarius oro kelias tarp Amerikos ir Europos žemynų yra įmanomas. Be to, jie pirmieji pasaulyje oro keliu oficialiai gabeną paštą iš Šiaurės Amerikos į Europą.

Kas tai per žmonės, kurie ryžosi tokiems žygiams?

Tai buvo du Lietuvos sūnūs, kurių

Monumentas lakūnams Čikagoje. www.balzekasmuseum.org nuotr.

šeimos, nepriteklių prispaustos tėvynėje, XX a. pradžioje susiruošę emigracijai į Ameriką. Steponui buvo tik 11 metų, kai šeima 1907m. gruodžio 15d. išlipo iš laivo Amerikoje. Iš pradžių Jucevičių šeima apsistojo lietuvių kolonijoje prie Niujorko, o po metų persikėlė į Čikagos priemiestį. Čia Jucevičių šeima susitrupino savo pavardę ir tapo Juciais, bet Steponas prieš stojant savanoriu į JAV kariuomenę pirmojo pasaulinio karo metu, pasikeitė savo pavardę į Darius, sulietuvinęs ir sutrumpinęs antrąją savo tėvo Jucevičiaus – Darašiaus pavardę.

Stasys Girėnas atplaukė į Ameriką su savo vyresniu broliu, kai jam buvo beveik 17 metų. Kai Stasiukui buvo 11 metų, mirė jo tėvas, o po dar 4 metų – ir jo mama. Stasys buvo

šešioliktas vaikas šeimoje. Po dviejų metų našlaičių vargo, 1910 metais du broliai Girskai ryžosi kelionei į Ameriką, kur jau dešimtmetį gyveno jų vyriausias brolis. Čia Stasys įstojo į pradžios mokyklą (nes Lietuvoje nebuvo lankęs mokyklos) ir uždarbiavo tarnaudamas spaustuvejė pasiuntiniu.

Amerika jau ir tada buvo svajonių šalis, kurioje nebuvo lengva, bet gabiems ir veržliems buvo įmanoma atsistoti ant kojų. Steponas mokykloje stropiai mokėsi ir daug sportavo. Stasys Girskis – uždarbiavo ir mokėsi, jį labai domino technika. Tik atvykus į Ameriką, jis greit įsigijo dviratį, nors čia jie irgi dar buvo retenybė. Kai tik atsirado motociklai, Stasys buvo vienas pirmųjų tai naujovei paaugojęs visas savo santaupas. Po to sekė

motorinė valtis, Fordo automobilis, kol pagaliau Stasio dėmesį patraukė lėktuvai.

Pirmojo pasaulinio karo metu abu lietuviai tarnavo savanoriais Jungtinių Valstijų kariuomenėje. Steponas Darius buvo pasiūstas į frontą Prancūzijoje tiesti telefonų laidų, kur buvo net sunkiai sužeistas. O Stasiui Girskiui iš pradžių nepraėjus medicininio patikrinimo, kilo mintis pasikeisti pavardę į Stanley Girth ir pabandyti laimėti kitoje valstijoje. Iš ten jis buvo paskirtas ten, kur ir svajojo – į oro eskadrilę mechaniku.

Steponas Darius ir Stasys Girth susipažino 1927 metais, kai Steponui Dariui sugrįžus iš Lietuvos reikėjo gauti skraidymo dokumentus Amerikoje. Jie buvo patvirtinti skraidant Stasio Girth lėktuvais. Brandinant skrydžio per Atlantą idėją, kažkas pasiūlė Stasiui susilietuvinti savo pavardę taip, kad derintųsi prie Dariaus. Taip gimė Darius ir Girėnas.

Iš Amerikos S. Darius atvyksta į Lietuvos kariuomenę

Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Steponas Darius sugrįžo iš fronto Europoje ir pradėjo studijuoti Čikagos universitete. Bet jį neramino Amerikos lietuvių spaudoje žinios, kad Lietuvai reikia savanorių karių, kurie galėtų prisidėti prie Lietuvos žemių išvadavimo iš svetimųjų jungo ir padėti įtvirtinti iškovotą nepriklausomybę. Apsisprendęs jis metė mokslus ir ne tik pats pasiryžo

vykti metams į Lietuvos kariuomenę savanoriu, bet pradėjo formuoti visą Amerikos lietuvių savanorių būrį. 1920 metais atvykęs į Lietuvą, Darius iškart įstojo į karininkų mokyklą ir pradėjo skraidyti. Jis tapo vienu iš Klaipėdos sukilimo (1923m.) organizatorių ir vadų. Savo pavyzdinga tarnyba Steponas Darius netruko pakilti iki kapitono Lietuvos kariuomenėje.

Stepono Dariaus vardas siejamas ne tik su aviacija ir tarnyba Lietuvos kariuomenėje, bet ir su sporto pradžia Lietuvoje. Todėl ne nuostabu, kad daugelis šiomet vykstančių sportinių žaidynių ir rungtynių yra skirtos S. Dariaus ir S. Girėno metams paminėti.

Steponas Darius – Lietuvos sporto pionierius

Jau JAV mokyklose Darius buvo uolus sporto mėgėjas. Beisbolas, futbolas ir krepšinis buvo jo mėgstamiausi komandiniai žaidimai, bet mėgo ir lengvąją atletiką, boksą bei čiuožimą. Atvykęs į Lietuvą, Darius pamatė, kad čia sportas ėjo tik pirmuosius žingsnius. Kaune jau veikė kelios kitataučių (vokiečių, žydų, lenkų) sporto draugijos, bet tarp lietuvių, 1919-1920 metais sportas nebuvo populiarus. Tik labai mažas būrelis sportuojančių būrėsi apie Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungą. 1922m. S. Darius buvo išrinktas Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungos pirmininku. Jam vadovaujant sportinė veikla suaktyvėjo, atsirado sąjungos

skyriai ir kituose Lietuvos miestuose, buvo pradėtas leisti sporto laikraštis. Darius rašė ir platino žaidimų taisykles, ruošė sporto šakų teisėjus, organizavo rungtynes ir pats jose dalyvavo. Sportui vystyti labiausiai trūko sporto priemonių, kurių iš Amerikos atsiųsti prašė savo draugų ir šeimos. Visoje Lietuvoje nebuvo nei vienos sporto aikštelės ar stadiono. Darius ieškojo išeities ir ėmėsi milžiniško darbo. Iš Kauno miesto valdžios su dideliu vargu išgavęs žemės sklypą, Steponas Darius pradėjo pirmojo Lietuvoje sporto stadiono statybą. Pats parengė planą, ieškojo lėšų ir vadovavo statybos darbams, tam atiduodamas ir didelę dalį savo algos. Taip Lietuvoje 1925 metais pradėjo veikti pirmasis Lietuvos stadionas, kuriame galėjo sportuoti ne tik sporto mėgėjai, bet kurtis ir profesionalusis sportas.

1920 metais Darius atvyko į Lietuvą vieneriems metams padėti jaunai valstybei įtvirtinti nepriklausomybę, o išbuvo 7 metus, nes čia radosi tiek daug darbo, o resursų buvo tiek mažai. 1927-ais Darius pasiėmęs vienų metų atostogas išvyksta atgal į JAV aplankyti motinos ir giminių. Jo atostogos niekad nebuvo naudojamos poilsiui, jos buvo naudojamos kitiems darbams atlikti. Ir šįkart, prieš išvykstant, draugams pažadėjo: „Aš į Lietuvą iš Amerikos parsiskrisiu!“. Tik šiam sumanymui įvykdyti prireikė ne vienerių, o penkerių metų.

S. Dariaus ir S. Girėno nuopelnai Lietuvai

Pilnai suprasti Dariaus ir Girėno žygį ir jo reikšmę Lietuvai galime pažvelgti tik iš platesnės perspektyvos. Tai nebuvo atsitiktinis žygdarbis, jų siekis ir pasiryžimas buvo suformuotas savo laikmečio ir savo pareigos tėvynei suvokimo dvasioje.

Kaip tik to platesnio požiūrio Lietuvos viešinimo erdvėje dabar ir pasigendama. S. Dariaus ir S. Girėno minėtųjų metų renginių pagrindą, kaip matome, sudaro kapų, paminklų ir atmintinų vietų tvarkymas bei minėjimai liepos mėnesį. Į šventinius renginius aktyviai įsijungia Lietuvos aviatoriai ir sportininkai.

Be abejonės, ir viena, ir kita, turi savo neginčijamą vietą S. Dariaus

Atvirutė lakūnams atminti. www.facebook.com/senosfotografijos nuotr.

ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečio iškilmėse. Vis tik kažko trūksta toje programoje. Kažkas esminio yra išleista iš akių. O kas tai – galime suvokti tik atsakę į klausimą – kodėl Dariui ir Girėnui išvis kilo tokia mintis, kaip „tą skrydį skirti Jaunajai Lietuvai“. Tada neišvengiamai turėtume pradėti kalbėti istoriko, rašytojo, diplomato Alfonso Eidinto teiginiais ir žodžiais, kad emigrantų parama Lietuvai visais laikais buvo neįkainuojama.

Nekalbėkim dabar apie antrabangius ar tračiabangius. Pažvelkime į S. Dariaus ir S. Girėno emigracinę bangą, kuri prasidėjo nuo 1868 metų iki Antro pasaulinio karo. Pirmabangiai Amerikos Valstijoje dar buvo vadinami „grinoriais“.

Dėl sunkių gyvenimo sąlygų ir įvairios priespaudos Lietuvoje, keli šimtai tūkstančių lietuvių emigravo iš Lietuvos. Bėgo nuo bado ir priespaudos, o ne iš Lietuvos. Daugelis jų buvo beturčiai, bežemiai, beraščiai. Bet tik išlipę iš laivo, jie kūrė Amerikoje katalikiškas parapijas, prie jų mokyklas, bibliotekas, įvairias organizacijas, leido savo spaudą ir lietuviškus leidinius. Jie ne tik rūpinosi savo lietuviyste, bet ir ieškojo būdų, kaip padėti likusiems Tėvynėje. Jie be atodairos rinko ir dalino lėšas – Lietuvai ir lietuviams.

Siekiant Lietuvos valstybės atkūrimo, JAV gyvenantys lietuviai finansavo Lietuvos siekių viešinimą įvairiomis kalbomis, išlaikė Lietuvos

informacinius centrus Europoje. Už JAV lietuvių surinktas aukas buvo siunčiami Europos ir JAV atstovai į Berno ir Lozanos konferencijas, kuriose buvo svarstomi Lietuvos likimo reikalai, brandinama nepriklausomos valstybės idėja bei braižomos būsimos Lietuvos valstybės sienos. Vien kiek Lietuvos studentų studijavo tarpukariu Šveicarijos Fribūro katalikiškame universitete su „Motinėlės“ stipendija iš JAV. Parama ir pagalba pačiai Lietuvai buvo neįkainojama. Ji reiškėsi ekonominėje, finansinėje ir kultūros srityse bei ginant kraštą Lietuvos kariuomenės gretose.

Toks buvo JAV lietuvių grinorių pareigos savo tėvynei suvokimas. Toje šviesoje ir reikia skaityti S. Dariaus ir S. Girėno Testamentą ir tik taip suvokti jų pasiryžimą perskristi Atlantą ir būti pasaulinės aviacijos pionierių gretose, nes tai – garbė jų tėvynei Lietuvai.

Tai suprato Lietuvoje gyvenantys broliai ir seserys. Savo narsuolių sutikti Kauno aerodrome liepos 17d, naktį susirinko 25 000 tautiečių. O lakūnams žuvus, po dviejų dienų su jais atsisveikinti susirinko virš 50 000 žmonių iš visos Lietuvos. Didvyrių žūtis suvienijo lietuvius, sujungė tautiečius šioje ir anoje Atlanto pusėje, nes toks buvo Stepono Dariaus ir Stasio Girėno siekis. Todėl legendinių lietuvių lakūnų žūties diena – liepos 17-oji yra minima kaip Pasaulio lietuvių vienybės diena!

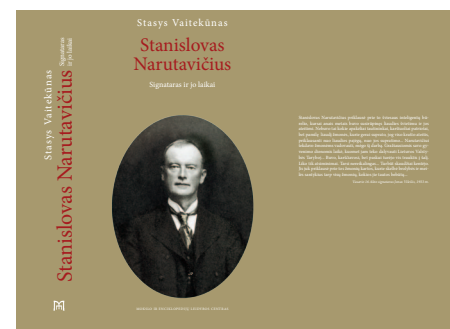
Lietuvių pėdsakai Šveicarijoje

DR.
LIJANA
TAGMANN

2012 m. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras išleido Klaipėdos universiteto profesoriaus geografo Stasio Vaitekūno monografiją „Stanislovas Narutavičius. Signataras ir jo laikai“. Viena dalis knygos yra skirta signataro broliui Gabrieliui Narutavičiui, kurio gyvenimas buvo glaudžiai susijęs su Šveicarija. 1865 m. Telšiuose gimęs bajorų kilmės žemaičio apskrities teisėjo bei dvarininko ir kilmingos lenkės sūnus, 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės akto signataro Stanislavo Narutavičiaus brolis, į Šveicariją atvyko gydytis plaučių ligos, čia pasiliko, baigė statybos inžinerijos studijas, tapo vandens jėgainių statybos ir Šveicarijos elektrifikacijos pradininku, Ciuricho universiteto profesoriumi, Reino reguliavimo darbų vadovu. Vėliau likimas jį nuvedė į Lenkiją. Čia jis tapo pirmuoju šios šalies prezidentu. Monografijos autorius aprašo sudėtingą Narutavičių šeimos likimą, bandydamas atsakyti į klausimą, kodėl vaikystėje ir jaunystėje artimi broliai Stanislovas ir Gabrielius nuėjo skirtingais keliais: vienas kurdamas Lietuvos, o kitas Lenkijos valstybę.

Prie knygos iliustracijų šiek tiek prisidėjo ir viena iš šiandieninėje Šveicarijoje gyvenančių lietuvių.

BIRUTĖ MAR *NEPARAŠYTAS LAIŠKAS*

Marija – Kazimierui

Išlikę daug M.Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos laiškų. Bet juose labai nedaug tėra žinių apie žmogų palaidotą greta, kunigą K.Bukontą. Sako, Marija liepus seseriai sunaikinti savo dienoraščius... Šis „laiškas“ parašytas aplankius Marijos gyvenimo stotis, jos ir kun. K. Bukonto kapus Židikuose.

(autorė)

...
Man reikėjo tos paslapties, broli. Mano senstantis žmogau, rakinantis kadaise senos klebonijos duris ir išnykstantis jose lyg juodas susikūprinęs angelas, o dabar jau atgulęs čia, prie mano kojų, šalia tų akmeninių amžinų namų, kuriuos man pastatė žmonės. Vis regiu tavo sustingusį veidą, kas vakarą šaltoje ir tuščioje bažnyčioje kartojantį tuos pačius išminties žodžius... Man visados reikėjo tavęs ir to mūsų praėjusio gyvenimo, kurį jau užkalė, palikę tik ženklus akmenyje, - jiems nereikalingus ženklus: vardus, gimimo ir mirties datas, akmenyje įspaustus mūsų pėdsakus, nugrimzdusius į tolimo ilgesio ir vieatvės verpetą, iš kurio niekas niekada nebeištrauks. Bet ir tų, mus užbėrusių ir apgiedojusių, nebėra jau – tik kryžiai aplink, kryžių miestas, ir dvelkiant vėjui girdėti, kaip tie užmigę žmonės šnabžda kažką ar tyliai atsидūsta... Nebėra jau jų, nebėra nė vieno. Tik tos pačios šimtametės eglės, į kurių viršūnes žiūrėdavom vaikščiodami čionai kadaise, tik jos gal dar mena tų žmonių veidus, žingsnių aidą, prislopintus balsus.

Aš... neparašysiu tau šito laiško, kurį mintyse rašiau visą gyvenimą. Aš nusinešiu tą paslaptį, ji liks mįslė smalsiems mūsų broliams, kurių dienos slinks tame pačiame nuobodžiame miestelyje ir kurie skubės sekmadieniais į pamaldas tavo bažnyčioje. Nors net ir dabar sustojusioje seniai mano širdyje nerimsta žodžiai – jie numiršta neištarti kitų jau mylinčių giliuose atodūsiuose, jie veržiasi į dangų paukščių klegesiu, - bet aš neparašysiu

jų, nusinešiu į nebūtį visą mūsų praėjusį laiką – tą skaidrų sapną, lyg žvaigždė sušvitusį tokį aiškų sapną, iš kurio pabudus žinojau: taip, aš mylėjau tave.

Aš parašysiu dar tūkstantį knygų, taip, aš parašysiu daugybę knygų – apie visus tuos keistus kraštus, kur mane buvo nubloškęs likimas: apie kerinčius Šveicarijos kalnus ir juose triūsiančius mažyčius žmones, apie bičių gyvenimą, apie vakarus Ventos krantuose, apie keliones į Peterburgą ir Drezdeną (su tavimi), apie ilgesį ir išsiskyrimus, apie sugrįžimą namo ir mūsų mažo miestelio tylą prieš temstant, apie ilgus raudonus saulėlydžius, jazminų kvapus ir melodijas, užliejančias žvakėmis apšviestus namus, apie Šopeno liūdesį ir pernakt sudegusias žvakes ant pianino, grojant mamatei... Bet aš neparašysiu tau laiško, vienintelio, kurio žodžiai pynėsi mintyse visą tą laiką, kai žiūrėdavau į vaikų veidus, kai, tau užvėrus klebonijos duris, skaičiuodavau už sienos tavo žingsnius, kai klausiausi pianino garsų ar žvelgiau į tolimą horizontą šviesiais vasaros vakarais.

Man reikėjo tos vieatvės, broli, miegantis prie mano kojų tamsoje. Net ir dabar man regis, kad tu tik kietai užmigai atėjus nakčiai, o aš vis nubundu, blaškaus ir vėl nurimstu, išgirdus tavo lygų ir lėtą alsavimą nakties vėjo bangose. Man reikėjo to ilgesio ir to kasdieninio virpėjimo, nes jau labai seniai, kai dar nemokėjau mylėti, kartą išvydusi tave grįžtantį keliu aš staiga nusigrėžiau, - štai tada jau supratau, jog mudu susitikome ne tame kelyje ir net ne šio klaidaus pasaulio kryžkelėje, bet susitikome mudu amžinybės prieigoje, susitikome išsyk po mirties, pragaro ar dangaus ratuose, kuriuose riedėjom jau tada, pro mus tolstant kaimo vežimams... Ir dar aš gerai atsimenu tą dieną, kai užkalė mane ir mano siela pagaliau pakilo virš jūsų, kai mirties nepažįstantys vaikai liūdnai žiūrėjo į mano karstą, o tu... tu sugrįžai vienut vienas į savo kambarį ir ilgai

sėdėjai... žiūrėjai kažkur, savin, lyg suvokdamas, kad niekada nebeturėsi kažko, ką seniai praradai, nebesuprasi tų žodžių, kuriuos dar dvidešimt metų kartosi savo maldoje. Taip sėdi žmonės, netekę pačių artimųjų. Ar staiga subyrėjus svajonei.

Dabar žinau, kad ilgėjaisi manęs paskui, tuos dvidešimt metų, rodos, abejingai praeidamas pro kapą, mano senstantis diena iš dienos žmogau... Sklido kalbos, jog tu smukai, buvai nuobodus kaimo klebonas visus tuos dvidešimt metų, kol atgulei greta. Lyg iš tavęs per anksti būtų išskridus dvasia.

...
Tie žmonės, stovintys dabar vėjo nugairintose kapinėse, atvažiavo aplankyti manęs. Jie laukia, kol kapines serginti senutė atneš raktus ir atrakins mano akmeninių namų duris. Rodos, per ilgai stovi, lyg ant amžinybės slenkščio lauktų – rojaus ar pragaro sargo, kažkur užtrukusio. Koks tobulas ir liūdnas paveikslas, sustabdęs akimirksnį – vėjo dvelksme sustingę žmonių siluetai, baltos sušalusios gėlės jų rankose, aplink – nebylių kryžių ir antkapių dekoracija, kur iškilus vienintelė mano koplyčia, užstojanti vėją. Kažkieno iš jų veidas ryškesnis už kitus – iškalbingas ir nebylus.

Pagaliau senutė ateina, atrakina duris, tie žmonės leidžiasi siaurais laiptais žemyn, uždega žvakes ir deda gėles prie mano kojų, skaito akmenyje iškaltus žodžius ir paskui dar valandėlę stovi, lyg nežinodami kiek čia dera užtrukti. Jiems dar liko lašelis gyventi, ir jiems vis dar smalsu: ragana ji buvo ar šventoji, kaip ji gyveno ir kokia buvo jos paslaptimi apgaubta meilė, apie ką ji tada galvodavo, sendama vieatvėje, vakarais užmiršusi vaikus ir kasdienes pamokas, sėsdama prie stalo – rašyti, rašyti... Jiems dar smalsu, ar jie išdrįsdavo mylėtis kunigo namuose, ir negi kada nors nepargriuvo kur begaliniuose rugių laukuose, įveikti visagalės žmogiškos meilės!.. Ir dabar, jau po šimto metų, jie atvažiavo čia

ieškodami manęs ir tavęs, ir jie galvoja apie mudu visą tą laiką, klaidžiodami po tuščio namo kambarius, liesdami pirštais senutį išsiderinusį pianiną, tarsi kokie iš užjūrių atkeliavę giminaičiai – pasilenkę apžiūrinėja išlikusius mano daiktus: įtrūkusią vėduoklę, baltą bliuzelę, kurią dėvėdavau sekmadieniais (eidama į tavo pamaldas bažnyčioje), kadaise prabangią trūnijančią skrybėlę, grakščias pirštinaites, net išgraviruotą riešuto kevalą (kokių tik daiktų nepagaili laikas!)... Jie tyli, iš tolo žiūrėdami į senojo dvaro siluetą vidudienio saulėje.

Tie žmonės sako, kad mūsų išlikusiose nuotraukose, - jas darė iš svetur atkeliavęs fotografas, kuris, mus susodinęs, liepė šypsotis amžinybei į akis, - kad net tose santūriose fotografijose kažkas byloja, jog mudu skirti vienas kitam. Keista, net po šimtmečio, kada jie be užrašų jau nieko nebesužinos apie mus, į praeitį nuėjusius: kurie iš jų buvo svetimi, o kurie – tikrieji broliai.

1997

Židikai-Vilnius

Nerimas

*Aš esu ne ten, nieko svarbaus nedarau,
nenaudoju man duoto laiko.*

*Aš privalėčiau kažką daryti, laikrodis tiksi,
mane kažkas stebi... Negi tai aš stebiu save?*

Kas iš manęs ko laukia, tikisi? Negi tai aš?

*Ko iš savęs noriu, kodėl nepalieku
savęs ramybėje?*

Tyla duoda areną laikrodžio tikėjimui.

*Man neramu, kad kažkur pavėluosiu,
kažko nesuspėsiu įvykdyti...*

*Nerimas iš užuolaidų kiša galvą ir stebi
mane priekaištingai.*

*Mano žingsniai, kiekvienas ne ta kryptimi,
kas tai sako? Iš kur šis žinojimas,*

kad viskas ne ten ir ne čia? Kas ir kada

*man tą viską susakė, nepalikęs nurodymų į kurią pusę
žengti teisinga, nepalikęs nurodymų*

kur ir kada būti, ką daryti?

*Aš viena, palikta vakaro tamsoje ne toje vietoje
ne tuo laiku. Laikrodis vis tiksi ir*

*nuo kiekvieno jo dūžio vis blogiau, vis labiau
per vėlu. Iš mano krūtinės išsiveržia riksmas,*

*nutolsta ir vėl grįžta aidu atgal. Nerimas neišsigąsta,
nesutrinka, žvelgia į mane priekaištingai toliau.*

*Atsuku jam nugara, jo žvilgsnis įsiremia nemaloniai
į pečius.*

Mano atodūsiai nepagerina situacijos.

Aš kažkur LABAI vėluoju.

(ŠLŽ skaitytojos eilėraštis)

Birutė Mar

TÈVE MŪSŲ

Tėve mūsų
kuris esi žemėje
kuris griauni, kad pasėtum
išaugintum bent laibą stiebelį širdy
kuris užmigdai, kad pamirštume viską
mintis išbarstytume paukščiams
palieki vienišus -
kad ieškotume kelio
išlaipini tuščioje stotyje -
kad praeitin neberiedėtume
girgždančiais vežimais
nebereikia, kartoji

Tėve mūsų
kuris arдай pilis iš smėlio
ir lyg amžinas sargas šypsa
kai raudu grotuotam ankštam kambarėly,
bokšte iš vaikystės pasakos
o už tavo didelio lango -
Tėve mūsų
toks beribis, raudonas nuo saulės
dangus, kuriame
irgi esi

UŽKALBĖJIMAS

ištirpk ištirpk
debesies galvele,
nuotakos šyde nukrisk,
senutės marga skarele

kelio neraski
skubantis vabale, vaike
temstant paklyski
paukšti, keleivi, sraige

vardą užmirški
išminčiau, menantis viską
tykiai pravirki,
uogom šermukšnio kriski

gydančio laiko lašais
Į lopšį,

į žolę,

į riksmą

...

NAUDINGI ADRESAI

ŠLB valdybos pirmininkė Jūratė Caspersen

Dorfstrasse 198,
8706 Meilen
+41 (0) 76 330 92 00
jurate@caspersen.ch

LR ambasada Šveicarijoje

Kramgasse 12, 3011 - Bern
+41(0) 31 352 52 91
http://ch.mfa.lt,
amb.ch@urm.lt

LR garbės konsulas Tičino kantone Gintautas Bertasius

Via Luganetto 4, P.O. Box 743
6962 Lugano - Viganello 6
+41 (0) 91 971 56 43
g.bertasius@bluewin.ch

LR garbės konsulas

Ženevos ir Vo kantonuose

Michel Sogny

2 Avenue de Warens, 1203 Genève
www.sogny.com

LR garbės konsulas Ciuricho ir Cugo kantonuose

Graziano Pedroja

c/o Juris Treuhand AG, Selnaustrasse
5, 8001 Zürich
+41 (0) 43 817 66 10,
pedroja@juris.ch

ŠLB banko sąskaitos duomenys:

Litauische Gemeinschaft, 8050 Zürich,
Zürcher Kantonalbank,
8010 Zürich

IBAN CH38 0070 0110 0013 0089 1
SWIFT (BIC) ZKBKCHZZ80A

„Pasaulio lietuvis“ prenumerata:

PLB atstovybės Lietuvoje sąskaitos Nr.
IBAN: LT76 7300 0101 2423 6579
Bankas: AB „Swedbank“
Banko adr.: Konstitucijos pr. 20A, 03502
Vilnius, Banko kodas: 73000
SWIFT kodas: HABALT22
Kaina metams 45 eurai.

Bendruomenės interneto svetainė: **www.lietuviai.ch**

SVEIKINAME

*Sveikiname Jovitos ir Matthias Fink
šeimą, vasario 22 dieną susilaukus
dukrelės. Tėveliams linkime ištvermės
ir daug džiaugsmingų akimirkų
auginant Lindą Emiliją.*

*Sveikiname Neringą Balnytę ir
Thomas Joachim susituokus sausio
19 dieną ir balandžio pirmą dieną
susilaukus dukrytės Emmos Urtės.
Būkite laimingi suradę vienas kitą ir
telydi sėkmę Jūsų šeimai!*

NAUJI NARIAI

Viktoras Vatinas – Ciurichas (ZH)
Laura Reumer – Miunchenštains (BS)
Jolanta Mälzer – Valizelenas (ZH)
Vilija ir Ramūnas Skaudžiai – Vindiš (AG)
Rūta Navickaitė – Bazelis (BS)
Regina Neuweiler – Baras (ZG)
Laurent Schüpbach – Obernau (LU)
Agnė Bachmann – Vėdensvilis (ZH)
Birutė Abraitienė – Ženeva (GE)
Inga Meier – Megenas (LU)

PADĖKA

Nuoširdžiai dėkojame ŠLB narei Angelei Gegeckienei už bendruomenės kilnojamai bibliotekai padovanotus lietuvių klasikos Raštų tomus: Julijos Žemaitės 6 tomų Raštų rinkinį (1956) ir Lazdynų Pelėdos (Sofijos Ivanauskytės – Pšibiliauskienės ir Marijos Ivanauskytės – Lastauskienės) Raštų 6 tomus, leistus 1955.

Knygos vertingos dar ir tuo, kad jos yra įrištos pačios Angelės Gegeckienės.

Norintys gauti **tik elektroninį** „Šveicarijos lietuvių žinių“ variantą, praneškite Jūratei Caspersen el. paštu: jurate@caspersen.ch

REDAKCIJOS SKILTIS

Laikraščio redkolegija: Virginija Siderkevičiūtė ir dr. Lijana Tagmann. Maketavo Diana Brunner.

Laikraštis spausdintas www.esf-print.de

Straipsniai, informacija, reklamos priimami el. paštu: slz@lietuviai.ch. Reklamos kaina - 30 frankų.

Laikraštis yra Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės leidinys, išeina 2 kartus per metus 200-250 egz. tiražu.

Perspausdinant straipsnius, būtina nurodyti šaltinį.

1. Vilke vilke, ką tu čia darai? - Ugnelę kuriu...
2. Ž..... Žaltys.
3. Du gaideliai. Gaminame gaidelius
4. Žiema žiema, bėk iš kiemo.
5. Po muzikinės popietės su folkloristu Eirimu Velička.
6. Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių.